

Landskap: Småland Upptecknat av: Erik Johansson
Härad: S. Möre Adress: Algot Holmström
Socken: Vissefjärda Berättat av Ingrid Lena Pettersson
Uppteckningsår: 1933 Född år 1843 i Vissefjärda

Uppteckningen rör

Sagesmannen	sid.	1.
Mynt i handen på barn	"	2.
Segerhuva	"	3.
Tomasnatten	"	4.
Julhögar	"	5.
Julgran	"	6.
Ej göra besök på juldagen	"	7.
Färden till och från julottan	"	8.
Se sin tillkommande julnatten	"	10.
Kyrkogång på midsommardagen	"	12.
Taga haren	"	13.
Kreaturen skulle gå över stål	"	14.
Klok gumma	"	15.
Väderleksmärken	"	16.
Spelmän	"	17.
Avrättningsplats	"	18.

forts.

Skriv endast på denna sida!

44 sid.

forts.

Nils Dacke	sid.	19.
Vargar	"	21.
Eriksmåla marknad	"	22.
Dans vid vägarna	"	24.
Tjänarnas flyttning	"	25.
Ris eller löv på stuggolvet	"	27.
Ljusstöpning	"	28.
Byk	"	29.
Svinskötsel	"	31.
Kvällsarbete	"	32.
Riva potatis	"	33.
Kvastöl	"	34.
Köröl	"	35.
Stadskörslor	"	37.
Skjutshåll	"	39.
Brännvinsfrakter	"	41.
Oxhandel	"	43.

S:a sid. 44.

Skriv endast på denna sida!

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Sagesmannen.

Ingrid Lena Pettersson är född i Vissefjärda år 1843 och påstår sig vara församlingens äldsta kvinna. Av folket i trakten kallas hon vanligen "Moster Ingrid". Hennes föräldrar och hennes make ha haft lantbruk, och hon har alltså ständigt sysslat därmed. För närvarande bor hon hos en dotterdotter. Trots sin ålder är hon ganska minnesgod, men det var likväl ganska tidsödande att göra uppteckningar efter henne, emedan hon hade mycket svårt att förstå annan dialekt än sin egen. Hon var mycket förvånad över hur "egendomligt" skåningarna talade. När hon om sinder hade fått fullt klart för sig vad saken gällde var hon emellertid mycket intresserad av att berätta.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

Mynt i handen på barn.

När ett barn döptes, skulle det ha en peng i handen,
så kom det aldrig att fattas pengar sedan.

Småland
S. Söra
Vissafjärda
m. 1933

4695
Erik Johansson
Myot Holmström
var. av Myot Holmström
född 1843 i Vissafjärda

Segehuva.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

När ett barn föddes kunde det hända att det hade
liksom en hätta på huvudet. Det kallade de för segehuva.
Jag har aldrig själv sett det, men de sade om en
bonde här i socknen, att han hade fötts på det sättet.
Han är död nu, men han hade en stor gård, och han hade
då ingenting att börja med, för hans föräldrar hade varit
fattiga. Så han hade då haft framgång i livet. För det
var så med dem, som föddes med segehuva, att allting
gick gick bra för dem, och de hade aldrig otur med
kreatur och sådant.

*Sällan
Sällan
Tomasnatten
1842*

*4695
Barn av Johan och Petronella
född 1842
Tomasnatten*

Tomasnatten.

På Tomasdagen och Tomasnatten var det liksom lite
helgdag, för då fick man inte lov att spinna eller göra
något sådant. Folk sade, att de inte fick mala i kvarnarna
heller den dagen, för då skulle där gå något sönder, men
det var nog bara som de sade.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Julhögar.

Mor gjorde alltid julhögar till oss där hemma. Det
var om julen vi skulle ha en sådan hög på bordet med
alla sorters kakor, både fina och andra.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

Julgran.

När jag var liten, så var där aldrig någon, som hade julgran, men sedan började de få för sig att de skulle ha sådana. Men de var ju inte sådana som nu. Den första julgranen vi hade, var bara en liten granbuske, som vi satte på en stol, och så hade vi några ljus i den.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

Ej göra besök på juldagen.

När man kom hem från kyrkan på juldagen, skulle man hålla sig hemma resten av dagen. Då gick man aldrig och hälsade på någon, men nu har folk ingen religion längre, och nu går de var som helst på juldagen. Men om det i alla fall var någon, som kom i något ärende, så skulle han alltid bjudas på något om än aldrig så litet, för annars gick han ut med julen ur huset. Det behövde bara vara ett par kakor, en sup brännvin eller så någonting, som man bjöd på.

Småland
För
Vissafjäder
1778. år 1933

4695

Yng. Eric Johanson
- N. M. Holmström
Skr. Ing. E. Pettersson
1778. 1843

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Färden till och från julottan.

Till julottan skulle förr alla som kunde, men där fick ju vara en hemma på varje ställe och passa djuren. Vi bodde en halv mil från kyrkan, så vi brukade alltid köra dit. Då skulle vi ha den finaste vagnen och det finaste seltyget. Och man fick ge sig av tidigt, för julottan började klockan halv sju, och det dugde inte att komma för sent. Men de, som inte hade det så att de kunde köra, de fick gå. Då hade de sällskap, som var från samma trakt, och under vägen stötte sedan andra till, så nere vid kyrkan var det hela flockar, som kom på vägarna. Och så hade de bloss och lyste sig med. När vi körde till kyrkan, så körde vi förbi flera sådana flockar. Jag kommer ihåg,

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

att jag tyckte det var så roligt att se dedär blossen,
men på samma gång var jag lite rädd, för hästarna blev
så lätt skrämde av blossen.

När vi sedan skulle köra hem igen, var hästarna rent
vilda, och då hade de för sig, att de skulle ha kappkörning
hem. De sade, att den som kom först hem, skulle få först
inbärgat på hösten, men jag tror inte de tänkte så
mycket på det, för man hörde aldrig, att de talade om
det efteråt.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

Se sin tillkommande julnatten.

Folk talade mycket om, att de som inte var gifta kunde få se den de skulle få på julnatten. Om det var någon, som ville försöka det, skulle hon gå från de andra och sätta sig i ett rum för sig själv och ha ett glas vatten framför sig. När klockan blev tolv, skulle då den komma, som hon skulle få, och så skulle hon dricka av vattnet. Om det är någon sanning i det, det vet jag inte, men jag vet, att där är de, som har försökt det. De kunde vara ett par stycken tillsammans också, men då fick de inte tala med varandra. Det var ett par däckor, som skulle försöka att sitta en julnatt för att få se sina fästmän. När de hade suttit lite så hörde de, stt där kom ett

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

par ridande utanför byggningen, och då trodde de, att
det var fästmännen som kom, men de blev så rädda, så de
sprang därifrån och in till de andra. För det var så,
att det var inte riktiga människor, som skulle komma
utan det var liksom en slags spöke, som visade sig så
som deras fästmän skulle se ut.

Sm.
S. Möre och
Vissjöfjärde
1933

Uppst. Erik Johansson o. Algot Holmström

4695

Ker. Ingrid Lena Pettersson f. 1843.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

Kyrkogång på midsommardagen.

Förr i tiden skulle man alltid gå i kyrkan på midsommardagen, men det bryr de sig inte mycket om nu. Då samlades ungdomarna i stora flockar och hade sällskap på vägen. Då hade de plockat " kryddkåsta " och hade med sig och så bytte de med varandra. Det var pojkar och flickor som bytte och särskilt de, som tyckte lite om varandra.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13

Taga haren.

När de slog skyndade de sig så mycket de orkade,
när det led mot slutet. Om den som slog det sista sade
de, att han tog haren.

Jag har aldrig hört talas om att de lät några strån
stå kvar ohuggna.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

Kreaturen skulle gå över stål.

Mor hade för sig, att när vi skulle släppa ut korna på sommaren så skulle vi lägga en lie, som de skulle gå över.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

Klok gumma.

Det var en klok gumma här, som hette Tea. De kallade henne för Kloka Tea. Hon var hemma i Ernsbo. Hon skulle vara duktig tillatt lägga kort och spå. Till henne gick de också, om de hade otur med djuren, och då kunde hon ge bot.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

Väderleksmärken.

Var det frost natten till " fyrtio martyrer " så
blev det sedan fyrtio frostnätter.

När katten äter gräs blir det regn.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Spelmän.

Den spelman, som folk mest hade till att spela på
bröllop och sådant, var en, som de kallade för Lill-Sven.
Han var god till att spela fiol. Han var med och spela-
de nästan överallt innan han blev gift, och han gifte
sig inte förr än på gamle dagar, men sedan var han
inte med så mycket. Här var en annan spelman, som hette
Spel-Olle. Han spelade också fiol. De flesta spelmän förr
i tiden spelade fiol, men sedan blev det också vanligt
med handklaver.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

Avrättningsplats.

Förr hade de galge borta vid Vasmelösa. Där hade varit tingsställe också en gång. Den sista, som blev hängd där, var ifrån Torsjö här i Vissefjärda. På det stället sade folk, att det spökade så det var omöjligt att gå där förbi, när det var mörkt.

Nils Dacke.

Folk har talat om att Dacke skulle ha bott på Lindön.

(Om Dacke talas det ganska mycket i trakten, vilket beror på att Fabian Månsson upprepade gånger varit där och hållit föredrag om honom. Sålunda träffade jag flera olika personer, som kunde nämna ställen, där Dacke haft sitt tillhåll, allt tydligen stammande från nämnda föredrag. Enligt en del personers uppgifter har emellertid dessförinnan någon historiker rest omkring i trakten och försökt samla traditioner om Dacke och i en del fall även lyckats. Beträffande denna sagesman var det mig omöjligt att få besked om, när hon hörde talas om Dacke. Hon kan ju ha hört andra diskutera nämnda föredrag och

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

på så sätt fått sin uppgift därifrån, men psykologiskt sett verkar det egendomligt, att denna gamla gunna lagt en sådan sak på minnet. Otänkbart är således inte, att hennes meddelande är en rest av en tradition, som hon hört i yngre dagar.)

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

Vargar.

Min farfar hade varit med om att jaga vargar, och
det talade han ofta om. Där hemma hade vi ett gammalt
vargnät och två stycken vargspjut, men jag tror inte att
min far använde dem någon gång.

Isak
Larsson
Vissefjärda
1778. 1933

4695

Bar. as Ingrid Anna Rottman
född 1843 i Vissefjärda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

Eriksmåla marknad.

Vi for mest till marknad i Eriksmåla. Det ligger i Algutsboda socken, så det var ganska långt att köra dit. Men vi hade i alla fall inte så långt som många andra, för till stormarknaden där, kom det folk ifrån fem eller sex mil omkring. Då körde vi på morgonen och så var vi borta hela dagen, så vi fick ha mat med oss så det räckte. Ett par pannkakor skulle man alltid ha med, och så hade ju karlarna alltid brännvin. Det hörde också till att man skulle ha brynost med då. Det var en slags ost, som användes färsk, och så var den brynt i flott så att den blev brun. På marknaden träffades alltid bekanta, och då skulle de gå omkring till varandras vagnar och smaka på

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

osten och så tog de en sup till. Fram på dagen var där många, som blev fulla på så sätt, och det var inte roligt, för då beskyllde de varandra för att ha lurats, när de handlade med varandra och så blev det slagsmål. Mor ville alltid så gärna följa med till marknads, men när hon såg hur de bar sig åt, så sade hon alltid, att hon aldrig skulle följa med mera, men det gjorde hon ju likväl.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

Dans vid vägarna.

På sommaren samlades ungdomarna ibland på ett ställe tillsammans med en spelman och skulle dansa. Om där då inte fanns så många flickor med, så kom de överens, att de skulle gå till en annan by allesamman, där det var gott om flickor. Och sedan dansade de där vid ett vägskäl. Ibland kunde det då hända att det blev slagsmål med drängarna i den byn, men det var inte så många gånger, för det var så vanligt, att de gick så mellan byarna. De kunde hålla på att dansa så ända till morgonen ibland. När de sedan skulle hem igen, så gick de inte i sällskap utan två och två.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

Tjänarnas flyttning.

Den vanliga flyttedagen var den 24 oktober, men där var en del, som flyttade på våren också, och då hade de den 24 april till flyttedag. När de flyttade, så började de inte på nästa ställe förr än efter en vecka, och de som hade nära så att de kunde, de reste hem och var hemma den veckan. De som skulle stanna kvar på stället hade också friveckadå, så att de kunde också resa hem. Då fick de alltid förning med sig hem. Det var för det mesta en brödkaka, ett stycke kött och en ost. Och så skulle de alltid ha pannkakor med också. När de då var hemma brukade de göra ett kalas för sina bekanta, för att de skulle komma och smaka deras pannkakor. Då pratade

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

26

de alltid om hur de hade haft det på det stället, och
på så sätt blev det bekant på långt håll hur tjänarna
hade det hos varje bonde. På de ställen där det hade
det bra och fick god mat, var där alltid många pigor
och och drängar, som kom och ville ha plats.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

27

Ris eller löv på stuggolvet.

Varje lördagseftermiddag, när vi gjorde fint till
söndagen strödde vi granris på golvet, om det var på
vintern. På sommaren hade vi istället löv på golvet.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

28

Ljusstöpning.

Ljus stöpte vi själva där hemma. Det var när vi hade slaktat till julen, som vi stöpte alla ljus, som vi behövde på året, för då hade vi så gott om talg. Mest var det enkel-ljus, vi stöpte, men så gjorde vi några grenljus också, som skulle vara till julen.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

Byk.

Bykning gjordes alltid på natten. Det gick så bra då. Vi började vid åttatiden på kvällen och sedan var det färdigt till klockan två eller tre på morgonen. Hemma hade vi en " trefotagryta," som vi använde och kokte i då, för där kunde man lätt elda under den. Vi hade också ett par väldigt stora kar, som vi nästan bara använde då och så när vi slaktade. För att få lut brukade vi bara ha vanlig aska, som lades på botten. När det var någon som bykte, så samlades alla ungdomarna där på stället och skulle ha lite roligt, men pigorna på stället passade alltid på så att de fick hjälp också. Och när så pigorna skulle ha lite mat på natten, så fick de andra också

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

med. Många gånger hände det också att där var någon,
som hade dragspel med sig. Då byttes de till att arbeta,
och så dansade de andra på gården.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31

Svinskötsel.

Svinen var de aldrig så noga med förr. De fick mest sköta sig själva. På sommaren gick de alltid ute och då blev de så feta, men somliga lät dem gå ute hela vintern också och satte bara upp lite granskydd till dem. Min farfar har talat om, att han en gång hade fått en gris ihjälripen av en varg, så på den tiden fanns det vargar här.

Kvällsarbete.

På kvällarna samlades allt folket i stugan och så satte de sig borta kring spiseln. Och så lade de bra på så att elden därifrån lyste upp och då behövde de ingen annan belysning. De första lamporna, som vi fick sedan var bara små blecklampor och de lyste inte mycket. Kvinnorna satt då för det mesta och spann, för det var ett sådant arbete, som man inte behövde så mycket ljus till och vi hade många får, så där var alltid att spinna. Karlarna satt för det mesta och slöjdade. Hos oss gjorde de mest sådant, som vi behövde själva, men där var många andra, som slöjdade och sålde.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

33

Riva potatis.

Innan tjänstefolket flyttade på hösten, skulle de ha rivit potatis, som skulle bli till potatismjöl. Det var ett besvärligt arbete, för de fick sitta och riva på ett vanligt rivjärn, och ibland rev de sig så att knogarna blödde. Då samlades de på ett ställe från flera gårdar och rev till den bonden och sedan flyttade de till ett nytt ställe nästa dag. På så sätt fick de ju lite roligt också, för de skulle alltid bjudas på något där de var. De höll väl på med det omkring 14 dagar i följd.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

34

Kvastöl.

Drängarna och pigorna skulle binda kvastar också och för att det skulle bli lite roligare samlades de och gjorde det på samma gång. Drängarna gick ut och högg en mängd björkris, som de skulle använda och så samlades de på kvällen på ett ställe och band. Då satt de och pratade och berättade spökhistorier och sådant. Och så bjöds det på förtäring, både mat och kaffe, och drängarna hade brännvin med sig. Många gånger dansade de också om där var någon med, som kunde spela. Och sedan samlades de på ett nytt ställe nästa kväll.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

Köröl.

När det var någon husman, som inte hade skjuts själv, som behövde ha några körslor gjorda, så budade han upp bönderna runt omkring, och så hjälpte de honom. Så gjorde bönderna också, när de hade mycket, som skulle köras, t.ex. ved. De fick ingen betalning för det, men när de kom tillbaka så ställdes det till ett litet kalas för dem. Det kallades för köröl. Det var hela betalningen, och skulle de ha betalt något mer hade det blivit alldeles för dyrt, för de kunde inte taga så stora lass på den tiden. Det bodde en husman intill vårt, och far brukade köra till honom. Men när inte far hade tid att köra den dagen, som de andra skulle komma, så sade han till honom

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

36

att han kunde komma en annan dag. " Ja, men då kommer
du ju inte med på körölet," sade husmannen. " Det gör ingen-
ting, " sade då far, "för jag vet, att du har både kött
och bröd hemma, och det räcker för mig." Så de var allt
bra hjälpsamma förr.

Amil.
S. Möre Ud
Vinefjärda o:m
1933.

4695

Stadskörslor.

Uppm. } Erik Johansson
 } Nyd. Håkan Persson

Per. Ingrid Persson Pet.
 Persson

1. 1843 i Vinefjärda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

37

När de hade något ärende, så att de skulle köra till Karlskrona här uppifrån, så ställde de gärna om, att de blev flera stycken i sällskap. Det hände, att när far fick köra, att där kom några bönder uppifrån och skulle till staden, så skyndade han sig och gjorde sig i ordning, för att han skulle få sällskap med dem. Det var för att de var så rädda för att köra igenom Blekinge. Kom de ensamma där, så blev det nästan alltid slagsmål, för blekingarna är så hetsiga av sig. De var ju tvungna till att stanna till på något ställe, för det var ju lång väg och hästarna behövde vila, och då var där alltid några blekingar framme och när de då fick höra att det

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

38

smålänningar som kom, så ville de bråka. Men var de då
bara många, så kunde de ju klara sig.

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

39

Skjutshåll.

Längs de stora vägarna till Karlskrona och Kalmar låg där krogar med en och en halv eller tvåmils mellanrum. Ett skjutshåll räknade de alltid så långt ungefär. De bönder, som bodde inom en fjärdingsväg från krogen, voro skyldiga att hålla häst, när det kom någon, som ville åka. Den som körde hade en klubba, och när han kom tillbaka, så lämnade han den till den näste bonden, och då betydde det, att det var hans tur att köra nästa gång, där kom någon, som skulle ha skjuts. Ibland var det ju rätt besvärligt för dem, att behöva gå ifrån, när de höll på med något särskilt. När det var fint folk, som var ute och åkte, så hade de för det mesta själva vagn,

4695

så att de bara hyrde hästen. Då fick bonden rida när han sedan skulle tillbaka. De har kört kungsskjutsar också här. Då tog de inte hästar i tur och ordning, utan det var de bönder, som hade de bästa hästarna, som fick köra då. Men de var rädda för det, för det hade hänt, att de fått köra så fort att hästarna hade blivit för-
därvade.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

40

4695

Brännvinsfrakter.

Förr hade de bränneri här och brännvinet fraktade de iväg ända till Karlskrona. Då budade de upp en hel hop bönder, som samlades med häst och vagn. Och så körde de på samma gång, så de var en hel lång rad. Alla bönderna ville gärna vara med och frakta brännvin, för de tjänade en rätt god dagspenning på det. Jag har själv också fått följa med ett par gånger. De beräknade en tunna brännvin på varje häst. I varje tunna var där 600 liter. När de sedan skulle köra till-baka hade de med sig varor till handlanden här, och de hade köpt upp lite till sig själva också. Handlanden fick alla sina varor från Karlskrona, så han fick passa på, när någon skulle köra

4695

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

42

dit. De ville alltid vara ett stort sällskap, när de körde till Karlskrona, för på vägen blev det ofta slagsmål med blekingarna. Där låg ju flera stycken gästgivaregårdar längs vägen, så de, som tyckte om brännvin, blev ibland rätt fulla.

4695

Oxhandel.

Förr var det mycket vanligt att oxhandlare for omkring och köpte upp oxar av bönderna. Då hade folk mycket mer oxar än nu. Varje bonde hade åtminstone ett par oxar, som han hade och körde med. Men när oxarna blev gamla så göddes de, och så frampå vårsidan såldes de till någon uppköpare, som kom. Oxhandlarna samlade ihop oxarna i stora flockar, som de drev iväg på vägarna. Ibland hade de över 100 stycken. Folk sade, att de skulle iväg ända till Stockholm med dem. Så fick de pojkar till hjälp med att driva på flocken. Jag har själv fått följa med en gång. Det var ett förskräckligt besvär till en början, men när de började bli trötta blev de spakare

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

43

4695

och lättare att ha att göra med. Den gången följde
jag och de andra med till Glosäng, och så fick de skaffa
andra där, som följde med och drev på ett stycke på väg.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

44